

Het dier centraal

Dierenwelzijn in de melkveehouderij

Wat is dierenwelzijn? Waarom is het belangrijk? En hoe kun je het meten? Hoe bepaal je het welzijn van melkkoeien? In dit artikel lees je over de wetenschap achter dierenwelzijn. Je leert hoe je dierenwelzijn kunt meten en bepalen. En je ziet hoe je deze principes toe kunt passen op melkkoeien. Belangrijk daarbij is de relatie tussen mens en dier.

Dierenwelzijn: wat is het en hoe meet je het?

Wat is goed dierenwelzijn? Deze vraag levert vaak veel emoties en discussies op tussen dierhouders, wetenschappers en dierenwelzijnsorganisaties. Dierenwelzijn is een veelomvattend en complex begrip.

Om niet op basis van emoties maar op basis van wetenschap te kunnen zeggen wat 'goed' en 'slecht' is voor het dierenwelzijn wordt aan drie aspecten vooral veel belang gehecht:

- gezondheid (lichamelijke of fysieke gesteldheid);
- gevoel en emotie;
- natuurlijk gedrag.

Deze drie aspecten hebben overlap en zijn met elkaar verbonden. Dierenwelzijn omvat dus zowel de diergezondheid als hoe dieren zich voelen. Bij dierenwelzijn staat het dier en de kwaliteit van zijn leven centraal.

Het maatschappelijk belang van dierenwelzijn

Dierenwelzijn is belangrijk voor veel mensen en zal dat ook blijven. Ook de overheid wil dat diergezondheid en dierenwelzijn worden gewaarborgd, dat dieren gezond opgroeien en natuurlijk gedrag vertonen.

De veehouderij heeft hier mee te maken maar ook bijvoorbeeld de paardenhouderij, dierentuinen, dierenpeciaalzaken, proefdierlaboratoria, kinderboerderijen en hondenfokkers moeten zich bewust zijn van dierenwelzijn en werken aan de verbetering daarvan.

Dierenwelzijn meten

Dierenwelzijn wordt vaak omschreven aan de hand van de zogenaamde 'vijf vrijheden':

- dieren zijn vrij van honger en dorst. Ze hebben gemakkelijk toegang tot vers water en een voer van voldoende kwaliteit;
- dieren zijn vrij van ongemak. Ze hebben een geschikte leefomgeving inclusief onderdak en een comfortabele rustplaats;
- dieren zijn vrij van pijn, verwonding en ziekte. Er is sprake van preventie en een snelle diagnose en behandeling;

- dieren zijn vrij van angst en stress. Er wordt gezorgd voor voorwaarden en behandelingen die geestelijk lijden voorkomen;
- dieren zijn vrij om normaal gedrag te vertonen. Ze hebben voldoende ruimte, goede voorzieningen en gezelschap van soortgenoten.

Naast het kijken naar de vijf vrijheden, moet je aan dieren meten en de signalen van dieren kunnen herkennen. Zo kun je beter beoordelen hoe het met het dierenwelzijn gesteld is.

Welfare Quality

Welfare Quality is een relatief nieuwe manier om dierenwelzijn te beoordelen, met nadruk op metingen aan dieren zelf.

Welfare Quality is gebaseerd op 4 principes:

- 1 Goede voeding
- 2 Goede huisvesting
- 3 Goede gezondheid
- 4 Normaal gedrag

Elk van de vier aspecten is te meten door te kijken naar een aantal verschillende onderdelen. In het plaatje hiernaast zie je wat deze onderdelen zijn. Je bekijkt deze onderdelen bij voorkeur bij het dier zelf. Je kijkt dus niet naar bijvoorbeeld bouwtekeningen van de stal, maar gaat in de stal kijken of het dier voldoende bewegingsvrijheid heeft en comfortabel kan liggen en rusten. Sommige onderdelen zijn gemakkelijk te meten, anderen zijn lastiger.

Dieren geven signalen af – in gezondheid, gedrag en uiterlijk – die aangeven wat ze prettig vinden en wat juist niet. Chronische stress en stereotiep gedrag zijn belangrijke en meetbare signalen. Maar ook de mate waarin dieren zich willen inspannen om bepaalde voorzieningen te bereiken (bijvoorbeeld verborgen voedsel), geeft een idee over hoe ze zich voelen. Vaak kun je wel vaststellen of dieren lijden, maar is het veel lastiger om te bepalen of een dier ook positieve ervaringen heeft en hoe belangrijk dat is. Dit vraagt om veel kennis over de betreffende diersoort.

Meer over dierenwelzijn en Welfare Quality

Wageningen University & Research heeft drie Welfare Quality video's gemaakt. In al deze video's gaat het over het meten van dierenwelzijn, met daarbij het dier centraal. De filmpjes gaan over diertuindieren, koeien en honden.

De video's zijn te bekijken in het dossier 'Welfare Quality: meten van dierenwelzijn' en op het YouTube kanaal van het Dierenwelzijnsweb:

www.youtube.com/playlist?list=PLI9zhgqM2P134rGYGSr8HP91nabB6dzpI

De koe centraal: Welzijn van de melkkoe

Koeien stammen af van het in de 17e eeuw uitgestorven oeros (*Bos primigenius*). Oerossen brachten veel tijd door met lopen, grazen en herkauwen. De moderne koe is in de basis gelijk aan de oeros. Al zijn er natuurlijk verschillen. Door gerichte selectie is de productie sterk verhoogd. De oeros-koe produceerde maar een paar liters melk voor haar kalf, de moderne volwassen koe geeft gemiddeld ongeveer 25 liter melk per dag. Dit vraagt veel, de productie van melk kost veel energie en dit gaat ten koste van de eigen groei en lichaamsonderhoud. Dit maakt de koe kwetsbaar: veel welzijnsproblemen bij koeien zijn dan ook te herleiden naar gezondheidsproblemen als gevolg van een energietekort.

Meer over welzijn bij melkvee

Dit filmpje geeft je een goede introductie op het onderwerp dierenwelzijn bij melkkoeien:
www.youtube.com/watch?v=Oa3aV3fz4AE

Meer informatie over alle aspecten van welzijn van melkvee vind je in het Dossier welzijn melkvee:

www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/showdww/dossier-welzijn-melkvee.htm

In dit dossier worden de belangrijkste (oorzaken van) welzijnsproblemen bij melkvee besproken.

Goede voeding is essentieel om goed te functioneren en een energietekort te voorkomen. Allereerst moet er voldoende schoon drinkwater en voer zijn om honger en dorst te voorkomen. Daarnaast is een goede structuur en kwaliteit van het voer belangrijk voor een goede gezondheid. Een koe eet gras en ruwvoer, en krijgt om de productie te verhogen ook krachtvoer. Of een dier voldoende eet en voldoende energie binnenkrijgt is af te lezen aan de conditie. Rond het afkalveren lopen koeien een verhoogd risico op vermageren; dan is de melkproductie hoog en ontstaat snel een energietekort.

Goede huisvesting is daarnaast belangrijk. Koeien lopen graag op zachte stroeve vloeren. Belangrijk is het lig- en loopcomfort, en de hygiëne van de ligplaatsen. Hoe soepel koeien gaan staan en liggen geeft een beeld van het stalcomfort. De overgrote meerderheid van de anderhalf miljoen Nederlandse melkkoeien lopen vrij in ligboxstallen. 's Zomers wordt zo'n tweederde van de koeien geweid. De weide is de ideale plek om te grazen en rusten.

Goede gezondheid is te zien: Een gezonde koe is alert, heeft een schone glanzende vacht, een goede conditie, een juiste houding, en eet voldoende. Conditieverlies geeft ziekten en kwalen als stofwisselingsproblemen, onvruchtbaarheid, uierontsteking en kreupelheden. Ingrepen zoals onthoornen en aanbrengen van oormerken, maar ook het bekappen van de klauwen, brengen ongemak en pijn met zich mee. Dit soort ingrepen moeten dan ook zorgvuldig en rustig uitgevoerd worden, waar nodig met pijnbestrijding.

Normaal gedrag is belangrijk en in een ligboxenstal kunnen koeien vrij ruwvoer opnemen, herkauwen en sociale interacties aangaan. Idealiter is er in de stal geen competitie om lig- en vreetplaatsen. In de weide kunnen koeien grazen en herkauwen, en comfortabel liggen en rusten. Weidegang heeft positieve effecten op klauw- en beengezondheid.

Koe en veehouder: het belang van een goede relatie

Onder normaal gedrag valt ook: een goede mens-dier relatie, waarbij koeien niet bang zijn voor mensen. Koeien zien, horen, ruiken en nemen de wereld anders waar dan wij mensen. Begrip en kennis over de manier waarop de koe de wereld ervaart, helpen bij het begrijpen van de koe. Als je het dier begrijpt, kun je er ook beter mee omgaan. Met minder stress voor zowel mens als dier.

Dankzij een stressvrije relatie tussen veehouder en koeien kan het bedrijfsrendement toenemen. In het buitenland is aangetoond dat dit kan leiden tot wel 10% meer melk en 42% minder kreupelheden. Dit kan al snel duizenden euro's per jaar opleveren.

Meer over de relatie tussen veehouder en melkkoe

Meer informatie vind je in het dossier - Stressvrij omgaan met de koe:

www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/showdww/Stressvrij-omgaan-met-de-koe.htm

Hoe zorg je voor makkelijk en voorspelbaar vee? Waarom is er zoveel verschil tussen bedrijven, situaties en mensen? Wat heeft de koe nodig om rustig en voorspelbaar te zijn? En wat is de rol van de veehouder hierin?

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving.

Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

Informatie

Marko Ruis
T 0317 480 646
E marko.ruis@wur.nl

Deze tekst, alle genoemde links en verdere informatie - inclusief een docentenhandleiding - zijn te vinden op:

www.dierenwelzijnsweb.nl -> Leermateriaal
www.wur.nl/livestock-research